

СЕКЦІЯ 3

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Довбня А.В., заступник голови
Ради ветеранів НАВС, почесний
член Союзу юристів України

ПЕРШОВІДКРИВАЧ У ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. До середини 40-х років минулого століття науковці не досліджували історичні аспекти становлення кримінального законодавства України початкового періоду існування радянської влади. Уперше цією проблемою зайнявся молодий львівський науковець П.П. Михайленко. Працюючи в архівах Києва та Москви з метою пошуку історичних джерел для написання кандидатської дисертації з історії становлення органів юстиції і кримінального права періоду іноземної інтервенції та громадянської війни в Україні (захистив у 1948 році), він віднайшов невідомі унікальні документи, що стосувалися кодифікації українського кримінального законодавства у 1918–1922 рр. та його розвитку після загальносоюзної кодифікації 1922 р. Віднайдені документи він використав при підготовці докторської дисертації «Уголовное законодательство Советской Украины в первой главной фазе развития советского государства», захищений у 1953 р. Вчений довів, що українське кримінальне законодавство рухалося тоді своїм самобутнім і прогресивним шляхом, відмінним від того, який обрали законотворці Російської Федерації. Напрацювання українських правників були більш демократичні, враховували тогочасну українську дійсність, українські звичаї та український менталітет. Вчена рада по захисту дисертацій Інституту держави і права Академії Наук СРСР визнала його роботу як перше в радянській юридичній літературі дослідження з історії кримінального законодавства радянської України. Отже

П.П. Михайленко виявився першим в Україні, хто взявся за вивчення історії українського кримінального законодавства і відкрив науковій громадськості раніше не відомі сторінки історії його становлення та розвитку на початку 1920-х років. До того ж, він став першим в Україні доктором юридичних наук в галузі кримінального права.

2. Результати свого дослідження П.П. Михайленко виклав у монографії «Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР» (1959 р.), що стала першою в Україні науковою працею з такої проблематики. Цю працю помітила світова наукова громадськість, її названо у виданій українською діаспорою «Енциклопедії українознавства» (Париж, 1962 р.), відомості про автора з'являються в енциклопедичних виданнях Англії та Франції, а статті науковця з цієї тематики з'являються в англо-, іспано- і франкомовних наукових виданнях.

3. Продовжуючи дослідження історії законодавчої діяльності в Україні в галузі кримінального права, професор (з 1956 р.) упорядкував і видав фундаментальну двотомну працю «Борьба с преступностью в Украинской ССР» (1966, 1967 рр.) – збірник законодавчих та інших нормативно-правових актів, якими регулювалася кримінально-правова боротьба зі злочинністю в Україні протягом 1917–1967 рр. До кожного тому дослідник підготував наукові нариси з аналізом процесів становлення і розвитку кримінального законодавства України. Це була перша в республіці документальна праця з історії кримінально-правової боротьби зі злочинністю в УРСР. У наступні роки професор, як першопроходець, продовжив розробку проблеми історії українського кримінального законодавства та протидії злочинності в Україні, опублікувавши низку наукових праць.

4. У 1996 р. П.П. Михайленко стає академіком Академії правових наук України. Він плідно працює, публікує власний підручник з кримінального права (1995 р.), стає співавтором підручників з кримінального права (2006 р.) і кримінології (2001 і 2002 рр.), видає фундаментальну книгу своїх праць «Кримінальне право, кримінальний процес та кримінологія України» (1999 р.)

5. Учні і послідовники академіка, чие 100-ліття урочисто відзначено в НАВС цього року, продовжили наукові дослідження з історії кримінального законодавства України, захистивши дисертації, опублікувавши численні наукові праці. Це стало підставою визнати академіка П.П. Михайленка засновником у НАВС наукової школи «Історія кримінального права України».

Денисов С.Ф., професор кафедри кримінального права Класичного приватного університету, м. Запоріжжя, д.ю.н., професор

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ

Про необхідність вивчення історії кримінального права України наголошувало багато вчених як попередніх поколінь (О. Ф. Кістяківський, Л. С. Білогірь-Коляревський, П. П. Михайленко, П. С. Матишевський, М. Й. Коржанський), так і сучасні (П. С. Берзін, В. К. Гришук, А. В. Савченко, П. Л. Фріс). Взаємозв'язок історії та кримінального права вбачається в декількох напрямках, зокрема, при розгляді питання про існування в минулому того чи іншого інституту, при вивченні норм, статей, складів злочинів та в цілому періодизації розвитку науки кримінального права.

Як відомо, в теорії існує формаційний і цивілізаційний підхід досліджень періодизації розвитку права. Науковцями ставиться закономірне питання: а чи можливо об'єднати формаційний і цивілізаційний підхід й досягти таким чином необхідної об'єктивності під час дослідження історичного шляху, пройденого людством? Інакше кажучи, чи можна, поєднавши ці два підходи, отримати універсальну – єдину для всіх країн світу – концепцію періодизації всесвітньої історії? Думаємо, що відповісти на це питання слід позитивно [1, 2].